herpy

SKÖLDPADDOR

Painted Turtle

Chrysemys picta

Chrysemys picta är en dagaktiv, halvt vattenlevande sköldpadda från Nordamerika med röda och gula ränder på hals, ben och sköldkant. Skölden blir 13-25 cm, och djuret kan leva i många decennier. Ett vuxet djur kräver ett stort, filtrerat kar med flera hundra liter vatten, en varm solplats och kraftig UVB.

Familj: Emydidae

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**13-25 cm** total längd inkl. svans
Vikt	**300-500 g**
Livslängd	**25-40 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Semiakvatisk**
Biotop	**Våtmark och tempererad skog och äng**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**130 × 65 × 60 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**20-30 °C**
Värmeplats	**30-40 °C**
Temperatur, natt	**15-24 °C**
Luftfuktighet	**50-80 %**
Vatten	**Akvaterrarium** djup 25-35 cm
Vattentemperatur	**21-27 °C**
UVB	**Nödvändigt** Fergusonzon 3
Föda	**Insekter, färdigfoder, växter, ryggradsdjur och maskar/sniglar**
Hålls	**Ensamma eller i grupp**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Kullstorlek	**4-15 ägg**
Kullar per år	**1-5**
Inkubation	**72-80 dagar** vid 25-30 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Ej listad**
EU-bilaga	**Bilaga B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Chrysemys picta är en liten till medelstor sötvattenssköldpadda som tillbringar större delen av dygnet i vattnet och går upp på land för att sola sig och lägga ägg. Skölden (carapax) är oval, slät och förhållandevis platt, olivgrön till svart utan köl. Bukskölden (plastron) är gul, hos vissa med rödaktiga toner och mörka teckningar i mitten. Huden är olivfärgad till svart med röda och gula ränder på hals, ben och svans, och ansiktet har gula ränder med en stor gul fläck bakom varje öga. Fötterna har simhud. Alla mått i texten avser sköldlängden.

Vuxna djur mäter 13-25 cm, och honorna blir större än hanarna. Honan har en högre, mer rundad sköld och väger i genomsnitt omkring 500 g mot hanens omkring 300 g. Hanen känns igen på mycket långa klor på framfötterna och en längre, tjockare svans, där kloaköppningen sitter längre ut. Storleken varierar med underarten: den västliga blir störst och sällan över 20 cm, enstaka upp till 25 cm, den östliga och den centrala når omkring 18 cm, och den sydliga formen omkring 15 cm.

Arten har tre underarter, som korsar sig där deras utbredningsområden möts. Den östliga (*C. p. picta*) har sköldplattorna i raka rader tvärs över ryggen och en nästan enfärgad gul buksköld. Den centrala (*C. p. marginata*) har en mörk, symmetrisk fläck mitt på bukskölden. Den västliga (*C. p. bellii*) har ett nätliknande ljust mönster på skölden och en stor färgad fläck, ofta rödaktig, som sträcker sig ut mot bukskköldens kant. Den sydliga formen (*C. dorsalis*) räknas i dag oftast som en självständig art. Skötseln är densamma för alla former.

Arten förväxlas ofta med *Trachemys scripta*. *C. picta* är plattare och har varken den röda fläcken bakom ögat eller den spräckliga bukskölden.

Livslängden i fångenskap är vanligtvis 25-30 år, och enstaka djur blir 40-50 år. Arten är skygg och inte en sköldpadda man tar upp; de flesta djur stressas av att bli hanterade. En vuxen sköldpadda behöver stor vattenmängd, värme och UVB under hela sitt långa liv.

Läs mer: Ljus och UVB

Utbredning och livsmiljö

Chrysemys picta är Nordamerikas mest utbredda sköldpadda och den enda vars utbredning går från Atlanten till Stilla havet. Arten finns i södra Kanada från Nova Scotia och New Brunswick över Quebec, Ontario och prärieprovinserna till British Columbia, i större delen av USA från Maine till Washington och Oregon, och i ett enda vattendrag i norra Mexiko (Chihuahua). Söderut når den Mexikanska golfens kust i Louisiana och Alabama, och i sydvästra USA (bland annat Texas, New Mexico, Arizona och Utah) finns bara spridda bestånd.

Den östliga underarten lever från de kanadensiska Maritimes till Georgia öster om Appalacherna. Den centrala lever i Stora sjöarna-området och Mellanvästern ner till Tennessee och nordvästra Alabama. Den västliga lever från de kanadensiska prärierna och Great Plains västerut till Stillahavskusten.

Utanför det ursprungliga området finns arten i dag som införd bland annat runt Phoenix i Arizona och i Tyskland, Spanien, Filippinerna och Indonesien, eftersom djur har rymt eller släppts ut. Länderna vid kartan visar bara den ursprungliga utbredningen.

> **Naturlig utbredning:** Kanada, USA och Mexiko.

LIVSMILJÖ

Chrysemys picta lever i lugna, grunda sötvatten med mjuk, lerig botten: dammar, små sjöar, kärr, sumpmarker och långsamma floder och kanaler. Arten föredrar stora våtmarker med mycket vattenvegetation och längre perioder med högt vattenstånd, och den klarar sig också i människoskapade dammar och förorenade vattenområden.

Dagen följer solen. Djuret kommer upp vid soluppgången och solar sig i flera timmar på trädstammar, stenar och andra föremål ovanför vattnet. Uppvärmt återvänder det till vattnet för att äta, och efter avkylning kommer det upp igen en eller två gånger. Många djur solar sig tillsammans, och upp till 50 individer kan ligga i högar på samma trädstam. Vid fara glider de blixtsnabbt i vattnet. På natten vilar djuret på botten eller på ett föremål under vattnet.

I kallare trakter går arten i vintervila genom att gräva ner sig i leran på vattnets botten. Ungarna kläcks i augusti och september, och i de nordliga trakterna stannar många kvar i boet över vintern och kommer fram nästa vår; de kan tåla frost, eftersom blodet kan underkylas. I de sydligaste trakterna går arten inte nödvändigtvis i vintervila. Honorna lämnar vattnet från slutet av maj för att gräva bo, ofta i öppen, solbelyst, sandig jord nära vattnet.

Läs mer: Vintervila och årstider

Skötsel

TERRARIET

Håll djuret i ett akvarium, ett stort kar eller en sluten inomhusdamm, inte i ett vanligt terrarium. Karet ska vara minst fem gånger så långt som ryggskölden på det största djuret och hälften så brett som det är långt, och landdelen räknas in i bottenytan. Vattnet ska vara minst dubbelt så djupt som ryggskölden är bred. Måtten 130 × 65 × 60 cm passar en sköldpadda på upp till 25 cm och ger en vattendel på 90 × 65 cm med 35 cm vatten (omkring 200 liter), en landdel på 40 × 65 cm och 25 cm kant ovanför vattnet. Större är alltid bättre, och varje extra sköldpadda kräver mer plats.

Inred från start en uppställning för ett fullvuxet djur, för ungarna växer snabbt. Vatten är tungt: 200 liter väger 200 kg, så placera uppställningen på ett golv som kan bära den. Landdelen ska vara så stor att hela djuret kommer helt upp ur vattnet och torkar. Bygg den som en strandkant eller hylla med en sträv ramp, och lägg en stor, platt sten som solplats. Lampa och UVB sitter direkt ovanför solplatsen. Ett gömställe under vattnet ska vara säkert, så att djuret inte kan fastna och drunkna. Växter i karet slits sönder, oavsett om djuret äter dem. Botten kan vara bar, eller du kan använda stenar som är för stora att svälja, eller så fint grus att det passerar oskadat.

Håll uppställningen helt rymningssäker, både inne och ute. En utomhusdamm på sommaren ska vara stängd mot både rymning och rovdjur: stängsel som går minst 30 cm ner i marken, och nät över toppen. Undvik finmaskigt nät, som skär bort mycket av solens UVB.

Läs mer: Värme och temperatur

TEMPERATUR

Solplatsens yta ska vara omkring 40 °C, mätt med en infraröd termometer ett par timmar efter att lamporna tänts, och luften ovanför solplatsen 30-35 °C. Värm upp med halogenlampor i djupa kupor med keramisk lamphållare, och låt lampan sitta på samma avstånd från solplatsen som UVB-röret. Luften i resten av rummet ska vara 20-30 °C på dagen.

Vattnet ska vara 24-27 °C. Vuxna djur tål svalare vatten ner till omkring 21 °C, och ungar behöver 24-29 °C; båda siffrorna är lånade från *Trachemys scripta*. Sätt vattenvärmaren på den lägsta temperaturen, så att det uppstår en gradient i karet, och skydda värmaren med en perforerad plastskärm eller ett PVC-rör, så att djuret inte bränner sig. Kontrollera vattnet med en digital termometer, och se till att det inte drar, för kraftiga temperatursvängningar kan ge luftvägsinfektioner.

På natten stängs lamporna av, och lufttemperaturen kan sjunka till omkring 15-24 °C. Lamporna ställs in på en timer till 11-13 timmars ljus per dygn.

Vintervila är naturlig för arten. Djuret slutar äta när vattnet på hösten blir kallare än 15-18 °C, och i de nordliga trakterna varar vintervilan från oktober till mars med en kroppstemperatur omkring 6 °C; de sydligaste bestånden går inte nödvändigtvis i vintervila. I fångenskap är vintervila inget krav, och ett djur som hålls vid jämn värme hela året klarar sig bra utan. Vill du ge djuret en vintervila, följ samma tillvägagångssätt som för *Trachemys scripta*: bara friska, välnärda djur efter en veterinärkontroll, ingen utfodring de sista veckorna innan, 3-5 °C i högst 14 veckor och vägning var 2:a-4:e vecka. Ett djur som av sig självt blir slött och slutar äta mitt i den varma säsongen ska till veterinär.

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Sköldpaddans fuktighet är själva vattnet, så luftens relativa fuktighet är inte närmare dokumenterad för arten och är inte avgörande; 50-80 % i rummet är mer än nog. Det avgörande är vattnets renhet.

Djuret avger sin avföring i vattnet, så vattnet blir snabbt smutsigt. Använd ett kraftigt filter och byt en del av vattnet regelbundet; filtret ensamt räcker inte. Ta bort foderrester och smuts med ett fiskhov efter utfodring.

VATTEN OCH VATTENKVALITET

Vattnet är djurets vistelseplats, så det ska vara djupt, rent och varmt. Vattnet ska vara minst dubbelt så djupt som ryggsköldens är bred, och 25-35 cm passar för fullvuxna djur. Temperaturen är 24-27 °C (se Temperatur).

Filtret ska både filtrera mekaniskt och biologiskt. Den mekaniska delen tar bort foderrester och avföring; den biologiska delen, med svamp eller keramiska ringar, hyser nyttiga bakterier som omsätter giftigt kväveavfall. Bakterierna måste ha strömmande vatten. Ett filter avsett för fisk är ofta för svagt, så välj ett som är avsett för minst 2-3 gånger vattenmängden, helst ett externt tunnfilter. Undergrundsfilter och små inre filter är inte lämpliga. En luftsten ger extra syre, men är inte ett filter.

Rengör filtret minst en gång i månaden, och skölj filtermediet i vatten från karet, inte från kranen, så att bakterierna bevaras. Använd aldrig tvål. Dra ur kontakten med torra händer innan du rör vid filtret, och anslut all elektrisk utrustning vid vattnet till en jordfelsbrytare. Rengör inte filtret i köket.

LJUS OCH UVB

UVB är en nödvändighet. Arten tillhör Ferguson-zon 3-4. UV-indexet på solplatsens yta ska ligga på omkring 3,0-4,0, och det får gärna finnas områden med lägre UV-index så att djuret kan välja. Använd ett T5 HO-rör med reflektor som täcker 50-75 % av uppställningens längd och sitter över solplatsen.

Avståndet från röret till djurets rygg är 28-33 cm för ett rör med 5-6 % UVB och 43-53 cm för ett rör med 10-12 % UVB. Häng aldrig röret närmare än 25 cm från solplatsen, för då täcker strålningen inte djuret jämnt. Plast och glas stoppar UVB helt, och nät stoppar en del, så det får inte finnas något mellan röret och djuret. UVB-rör tappar styrka och måste bytas regelbundet.

Utomhus ger solen både värme och UVB under de varma månaderna.

Komplettera med en kraftig dagsljuslampa på omkring 6.400 K. Ljuset ska vara tänt omkring 12 timmar per dygn. Använd aldrig färgat ljus, inte heller på natten, för djurets ögon är mycket känsliga för färger.

UTFODRING

C. picta är allätare. I naturen äter den vattenväxter, alger, vatteninsekter, kräftdjur, snäckor, små fiskar och as. De unga djuren är mest köttätande, och med åldern blir kosten mer växtbaserad. Sköldpaddan äter i vattnet, så kasta maten i karet. Den röda och gula färgen på huden kommer av växtämnen (karotenoider) från födan, så en varierad kost med alger och vattenväxter bevarar färgerna.

Utfodringsplanen är lånad från *Trachemys scripta*, som har nästan samma kost. Djur under 1 år får ungefär 50 % animalisk föda och 50 % grönt: animalisk föda varje dag, grönt varje dag och pellets varannan dag. Djur över 1 år får 25 % animalisk och 75 % grönt: animalisk föda 1-2 gånger i veckan, grönt varje dag och pellets 2-3 gånger i veckan. En portion animalisk föda är vad djuret kan äta på 5-10 minuter, en portion grönt motsvarar sköldens storlek, och en portion pellets huvudets.

Välj pellets med 30-40 % protein, lågt fettinnehåll, D-vitamin och högt kalk-fosfor-förhållande, och ge vitamin- och mineraltillskott. Animalisk föda: daggmaskar, mjölmask, kackerlackor, syrsor, räkor och krill, uppfödda snäckor och små fiskar; hela djur är bättre än bitar. Grönt: andmat, vattensallat, vattenhyacint, maskros, klöver, våtarv, bladsallat, endiv och grönkål. Frukt är en tillfällig godsak. Ge aldrig avokado, lök, tomat, citrusfrukter, svamp, rabarber eller stark peppar. Använd bara växter från naturen som är säkert bestämda och inte besprutade. Kalk får djuret via pellets och ett sepiaskal i karet, vars hårda plastbaksida ska tas bort först.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

BETEENDE OCH HANTERING

C. picta är dagaktiv, skygg och snabb att fly ner i vattnet. Den är inte tam och trivs inte med kontakt, så den ska bara hanteras när det är nödvändigt, till exempel vid hälsokontroll eller rengöring. Hantering stressar djuret, och det kan bita och klösa. Om djuret måste lyftas, ta det underifrån och håll skölden med båda händerna. Tvätta händerna med tvål före och efter, och låt inte barn under 5 år hantera djuret.

Arten är inte egentligen social, men tål andra sköldpaddor av samma storlek med liknande krav, om det finns mycket utrymme och många gömställen och solplatser. Båda könen kan vara dominerande eller revirhävdande. Om ihållande aggression ses, ge ett större kar eller skilj djuren åt. Håll hanar med honor bara om honorna kan komma undan, för hanarna kan vara hårdhänta vid parningen. Den enklaste formen är ett djur i ett stort kar.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanen har längre klor på framfötterna, en längre och tjockare svans, och kloaköppningen sitter längre ut på svansen; honan är större, har en högre sköld och en kortare svans. Hanarna är könsmogna vid 7-9 cm buksköldlängd, i de flesta bestånd efter 2-5 år, och honorna vid 10-13 cm buksköldlängd efter 6-10 år. I de nordligaste bestånden går det långsammare: hanar efter 7-9 år och honor efter 11-16 år. Tillväxten är snabb de första åren, och djuren växer därefter långsamt.

PARNING

Parningen sker under vatten på våren och hösten, när vattnet fortfarande är svalt. Hanen följer efter honan tills de är ansikte mot ansikte, och stryker hennes ansikte och hals med de långa klorna; en mottaglig hona besvarar rörelsen. Upprepas det flera gånger simmar honan till botten, där parningen sker. Hanen kan skada honan med näbbens tandliknande spetsar och klorna. Honan kan lagra sperma i upp till tre år och lägga flera kullar efter en enda parning, och en kull kan ha flera fäder.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Honan lägger ägg från slutet av maj till mitten av juli, i så få som 4 och upp till 15 ägg per kull, beroende på storlek och underart (omkring 5 hos den östliga, 8 hos den centrala och 12 hos den västliga). De flesta honor lägger 1-2 kullar om året, och enstaka upp till 5. Hon gräver ett kolvformat bo med bakbenen i mjuk, sandig, solbelyst jord och lägger äggen däri; därefter täcker hon hålet och lämnar boet. Arbetet tar upp till fyra timmar. En hona ska alltid ha en låda med jord eller sand på landdelen, även när hon hålls ensam, så att hon har en plats att gräva på.

INKUBATION

Äggen har ett mjukt, böjligt skal och är vita och porösa. Inkubationen varar 72-80 dagar i naturen och ungefär lika länge under konstgjorda förhållanden; ungarna kommer fram i augusti och september. Könet avgörs av kläckningstemperaturen: 23-27 °C under den mellersta tredjedelen av kläckningstiden ger hanar, och högre eller lägre temperaturer ger honor, men mängden vatten i boet betyder mer för överlevnad, ämnesomsättning och tillväxt än temperaturen. Inkubera äggen vid 25-30 °C; talet är en uppskattning, eftersom en kläckningstemperatur för fångenskap inte är dokumenterad för arten. I de norra trakterna övervintrar ungar i boet och kommer fram nästa vår.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna klarar sig själva från kläckningen; föräldrarna tar inte hand om vare sig ägg eller ungar. De lever av gulan den första veckan till en och en halv vecka och börjar därefter äta. I naturen växer de snabbt och fördubblar ofta sin storlek under första året. Ungar är mest köttätande (se Foder).

En unge kan hållas i ett kar med minst omkring 40 liter vatten och en landdel där den kan torka helt. Varje extra unge kräver omkring 20 liter mer vatten. Vattnet ska vara 24-29 °C, och det ska finnas gömställen, en solplats och UVB. Om flera ungar hålls tillsammans ska de vara lika stora, och alla ska få foder.

Hälsa och vanliga misstag

Sköldpaddor döljer sjukdom, så var uppmärksam på förändringar. Väg och mät djuret regelbundet, och för en loggbok över vikt, aptit och beteende. Tecken på sjukdom: svullna eller insjunkna ögon, att djuret lutar eller inte kan dyka, öppen mun, skum eller bubblor vid näsan, överdrivet solande eller att djuret vägrar gå i vattnet, att det inte vill äta, sned eller oregelbunden tillväxt, missfärgning och sår på hud eller sköld.

Typiska problem och fel i skötseln: - Smutsigt vatten, om filtret är för svagt eller vattnet inte byts. - Kalkbrist och sjukdomar i skelett och sköld vid för lite UVB eller kalk. - Svald plast från sepiaskal eller inredning. - För liten vattenmängd, där djuret inte kan simma och inte kan ta sig upp ur vattnet. - Drag eller för kall luft, som kan ge luftvägsinfektioner.

Alla reptiler kan vara symtomfria bärare av Salmonella och smitta människor. Tvätta händerna med tvål före och efter kontakt med djuret, vattnet och utrustningen, och låt inte barn under 5 år hantera djuret. Efter ett bett ska såret sköljas under rinnande vatten i omkring fem minuter och rengöras med mild tvål; sök läkare vid djupa, blödande eller infekterade sår.

Sök en veterinär med erfarenhet av reptiler om djuret går ner i vikt, inte äter, har öppen mun eller verkar slött.

Läs mer: Karantän och hygien

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.